

Angelos Merkel viražai

Nuo Briuselio iki Maskvos

Atrodo, kad Angelą Merkel vilioja buvusio Vokietijos kanclerio socialdemokrato G. Šrioderio sandoris su Rusija, tiesiant Baltijos jūros dugnu dujotiekį „Nord Stream 1“. Dabar jis iš Rusijos kasmet gauna milijoninius dividendus. Apsirūpina ramią ir sočią savo senatvę. A. Merkel baigia ketvirtą kadenciją kanclerės pareigose ir žada išeiti į atsargą. Matyt, ir jai neprošal kasmet gauti iš V. Putino apvalią sumėlę už paslaugas Baltijos „Nord Stream 2“, todėl stengiasi tą projektą kuo greičiau išgyvendinti kaip „komercinį“. Nepaiso Baltijos šalių, Lenkijos ir Ukrainos protestų ir išpėjimų, kad šis projekto ne komercinis, o politinis. Jis darys didelę žalą Ukrainai, per kurios teritoriją dabar einančiu dujotiekiniu tiekiamos Rusijos dujos į ES. Nieko gero jis nežada Baltijos šalims, ypač Lietuvai, kuri gali netekti duju tiekimo į Karaliaučiaus sritį pajamų. V. Putinas žada, kad dujos bus tiekiamos ir per Ukrainą, ir per Lietuvą. Bet mes ir visa Europa žinome, ką reiškia V. Putino pažadai...

Nepaiso A. Merkel ir JAV prezidento D. Trumpo iškinėjimų ir perspėjimų, kad jei šis dujotiekis bus pastatytas, tai Europa taps priklausoma nuo Rusijos dujų, nes daugiau nei trečdalies jos sunaudojamų dujų bus tiekama iš vieno šaltinio. Be to, Rusija už eksportuojamus savo energetinius resursus (dujas ir naftą) gaunamais pinigais finansuoja savo ginkluotés modernizavimą ir naujų ginklų kūrimą. Išeina, kad Europa šiuo būdu pati finansuoja

potencialų agresorių. D. Trumpas net pažadėjo įvesti sankcijas kompanijoms ir šalims, kurios prisidės tiesiant dujotiekį. Ir pažadėjo ES tiekti nebrangias skalūnų dujas. Rodos, ko daugiau reikia. Deja, niekas neveikia.

Galima ižiūrėti ir kitą tokio užsispriomo priežastį – stambių Vokietijos, Prancūzijos, Italijos kompanijų spaudimą savo vyriausybėms. Verslas galvoja tik apie pelną. Šalies saugumas joms nerūpi. Bet ar gali taip galvoti ir valstybių vyriausybės?

Be to, A. Merkel ir jos vyriausybė atkakliai nenori didinti savo indėlio į NATO. Dabar jis nesiekia nė vieno procento nuo BVP. Tuo tarpu jos rytinės kaimynės jau pasiekė 2 proc. lygi, o JAV net 3,5 proc. ir dar daugiau didina savo karines išlaidas. Dėl tokio apsnūdimo ar apsileidimo dabar Vokietija neturi nė vieno didelio kariuomenės junginio, kurį jau šiandien galėtų pasiūsti prieš netikėtą agresoriaus išpuoli.

Užmaršumas ar nedékingumas

Žurnalistė Eglė Gatelytė „Delfyje“ rašo apie patyrusio Vokietijos diplomato, Miuncheno konferencijos vadovo Wolfgango Ischingerio vertinimus apie dabartinę NATO aljanso būklę: „NATO – pavyzdžio neturinti sékmės istorija. Vokiečiai turėtų būti dékingi Aljansui. Virš 1949 metais įsteigto NATO JAV išskleidė savo branduolinių skėtį. Ir Vokietijai bei daugeliui kitų Europos valstybių nereikėjo kurti savo branduolinio ginklo“. Taip jos su taupė milžiniškas lėšas savo gyventojų

gerovei kurti. Tokia yra praeitis.

„Dabartis mažiau šlovinka – judame krizės link. Rusijos agresija Ukrainoje vėl iškélė pirminę NATO funkciją – mūsų pačių teritorinę gynybą. Donaldo Trumpo pasiskymai sukélė abejonių, ar JAV nepaliks Europos vienos prieš Rusijos agresiją? Gi Trumpas nieko ypatingo nereikalavo, tikvykdinti savo įspireigojimus Aljansui – skirti gynybai 2 proc. nuo BVP. Europiečiai, ypač Berlynas, atsainiaižūri į pareigą tolygiai daliantis naštą. Vokietija pareiškė net nesiekianti 2 procentų, pakaks ir 1,5. (Likusius temoka JAV? Jie pamiršo net pokario „Maršalo planą“. Kas tai, užmaršumas ar nedékingumas? A. Merkel pasikėlus i puikybę ir vaizduoja labai įžeistą, kad D. Trumpas reikalauja visiems dalintis NATO išlaidų kaštus, nes taikos išsaugojimas brangiai kainuoja.)

Dabar Vokietijos vyriausybė iki 2023 metų yra numačiusi tik iki 1,25 procento didinti išlaidas savo gynybai. „Užuot kritikavę amerikiečius turėtų pirma apsičiupinėti savo nosį,“ – sakė Miuncheno konferencijos vadovas. Vokiečiai turėtų prisiminti: jau ir taip jie yra prasikalteliai. Jie turėtų paskaičiuoti, kiek reikia kareivų, povandeninių laivų, lektuvų, kad galėtume apginti savo šalį. Kiek reikia brigadų ar divizijų, kad ištengtume vykdyti savo pažadus Aljansui ir Europai? O mes darome taip, tarsi mus šokdintų ponas Trumpas, nurodės tuos du procentus. (Bet juk vokiečiai, kaip ir visi NATO nariai, patys juos prisiemė.) Vertėtų paklausti, o kokios gi būtų Vokietijos išlaidos, jei

nebūtų NATO? Grubiai paskaičiavus, mažiausiai – dvigubos. „Priešingu atveju būtume visiškai akli, kurti ir beginkliai,“ – sako W. Ischingeris.

„Amerikiečių akyse jau ir taip esame prasikalteliai,“ – sakė W. Ischingeris, primindamas dideles vokiečių nudėmes: tiesiamą dujotiekį „Nord Stream 2“, iš rusų pirkdamis dujas finansuojame Rusijos ginklavimą. Tokiu savo elgesiu vokiečiai sunkina kitų Aljanso šalių vyriausybų kovą su opozicija dėl tų dviejų procentų gynybai.

Patyrės Vokietijos diplomatės, dirbės diplomatu JAV iš karto po Hitlerio kapituliacijos, dienraščiu „Die Welt“ išsakė daug karčios tiesos: „O tiesa yra paprasta: Jei Federalinė Respublika liepsningai pasisako už multilateralizmą, kaip kanclerė kalbėjo Miunchene, tuomet mes privalome daug investuoti į ES, NATO ir JT. O ką mes darome? Norime, kad Europa mus gintų, bet tai neturi mums daug kainuoti. JT yra vienintelė organizacija, kurią mielai finansiškai remiame. Deja, dėl Rusijos blokavimo Saugumo tarnybos sprendimus, ilgus metus pasaulio negalėjo būti sėkmingai užbaigtas nė vienas konfliktas.“

Gal tiek ir pakaks, kad Angela Merkel pagaliau „apsičiupinėtų ir savo nosį“. Juk 2018 metais Vokietijos biudžete buvo kelių milijardų eurų perviršis. Klausimas – kam jis bus panaudotas – būtų nekorektiškas, nes Vokietija daug padeda Lietuvai stiprinti mūsų gynybiinius pajėgumus.

Dr. Povilas JAKUČIONIS

R. Morkūnaitė-Mikulėnienė: „Vis dar pasitaiko istorinės neteisybės rudimentai, kuriuos būtina ištaisyti“

Seimo Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) frakcijos seniūno pavaduotoja Radvilė Morkūnaitė Mikulėnienė kreipėsi į Milano futbolo klubo „Internationale Milano“ vadovą, atkreipdama dėmesį, kad Lietuvoje gimę asmenys, norintys nusipirkti bilietus į klubo varžybas per klubui priklausancią internetinę bilietų pardavimo platformą, tą gali padaryti tik nurodė, jog yra gimę Sovietų sąjungoje. Italijos futbolo klubo „Internationale Milano“ internetinėje bilietų pardavimo platformoje www.inter.it

Lietuvos piliečiai, neprieklausomai netgi nuo jų gimimo metų, norėdami išsigyti bilietus, gali tą padaryti tik nurodė Sovietų sąjunga, kaip jų gimimo vietą.

„Mano įsitikinimu, tai, kad neprieklausomos šalies piliečiai yra verčiami save identifikuoti kaip Sovietinės imperijos žmonės, tam, kad gautų paslaugas ar teises, yra groteskiškas okupacijos tésinys. Keista, kad tai vyksta Italijoje, kitoje demokratinėje ir laisvoje valstybėje. Nors nemažai vokiečių yra gimę nacistinės Vokietijos laikais, tačiau jie nėra verčiami identifikuotis

kaip gimę „Trečiajame Reiche“. Lygiai taip ir asmenys, gimę sovietų okupuotoje valstybėse, neturėtų būti verčiami save identifikuoti su okupacine totalitarine imperija, – pažymi Seimo narę.

„Internationale Milano“ vadovą Seimo narę ragina kuo greičiau ištaisyti gedingą praktiką.

R. Morkūnaitė-Mikulėnienė taip pat kreipėsi į užsienio reikalų ministrą, pažymédama, kad vis dar pasitaiko atvejų, kai Lietuvos Respublikos piliečiai kitose Europos sąjungos šalyse (pildant vienas ar kitas formas, ar iš-

duodant dokumentus) yra laikomi gimusiais ne Lietuvos Respublikoje, o Sovietų sąjungoje.

Pasak R. Morkūnaitės-Mikulėnienės, tokia praktika gali būti išgyvendinta tik nuosekliai ir principingai reaguojant į panasius atvejus. Todėl parlamentarė mūsų šalies užsienio reikalų ministro prašo operatyviai reaguoti išiši beikitus panasius pasitaikančius atvejus, tuo pačiu pasiaiškinant, ar dar yra naudojamos tokios praktikos kitose ES valstybėse, išduodant, pavyzdžiui, vairuotojo teises.

„Tremtinio“ inf.

Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų prezidiumo pozicija dėl gegužės 12-ąjų rengiamų referendumų

(atkelta iš 1 psl.)

Apgailestaujame, kad toks manipuliavus valdančiosios daugumos referendumo instrumentu naudojimas savo egoistiniams politiniams tikslams pasiekti diskredituoja pačią referendumų idėją bei kenkia ir kartu rengiamam referendumui dėl Konstitucijos pataisos dėl Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo, išgijant kitos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkančios valstybės pilietybę.

Ivertinus, kad TS-LKD ir jos atstovai Seime jau bene du dešimtmečius

siekia Pilietybės įstatyme įteisinti išplėstą ir nediskriminuojančią teisę į Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimą, kai išgyjama kitos šalies, atitinkančios euroatlantinės integracijos kriterijus, pilietybė: buvo parrenti ir net Seime priimti tai sprendžiantys įstatymai, tik vetavimai ar neigiamos Konstitucinio teismo išvados neleido jiems įsteisinti, buvo parrenti kreipimaisi į Konstitucinį teismą tikintis, kad jis gali pakeisti pirminį dvigubos pilietybės nediskriminaciniam įteisinimui nepalankų Konstitucijos aiškinimą. Kai visi šie

veiksmai neleido pasiekti norimo rezultato, akivaizdu, kad yra likę vienintelis kelias – Konstitucijos keitimas referendumu.

Todėl pasisakome už tai, kad Konstitucijos 12 straipsnis būtų pakeltas taip, kaip pasiūlyta referendumo iniciatyvoje: „Lietuvos Respublikos pilietybė išgyjama gimstant ir kai kurios konstitucinio įstatymo nustatytais pagrindais. Lietuvos Respublikos pilietis pagal kilmę, išgijęs konstitucinio įstatymo nustatytus Lietuvos Respublikos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kri-

terijus atitinkančios valstybės pilietybę, Lietuvos Respublikos pilietybės nepraranda. Kitais atvejais Lietuvos Respublikos pilietis negali būti kartu ir kitos valstybės pilietis, išskyrus konstitucinio įstatymo nustatytas išimtis. Pilietybės išgijimo ir netekimo tvarką nustato konstitucinis įstatymas“ ir raginame Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų narius, rėmėjus ir rinkėjus dalyvauti šiame referendume ir balsuoti už („Taip“) šią teikiamą Konstitucijos pataisą.

**Gabrielius LANDSBERGIS,
TS-LKD pirmininkas**

Ivykiai, komentarai

Volodymyras Zelenskis – naujas Ukrainos prezidentas

Ivykiai Ukrainoje su mumis susiję tiesiogiai ne tik dėl istorinių ryšių su šia šalimi, bet ir dėl geopolitinės priežascių: Ukrainos sėkmė integruiantiesi į Vakarų Europą ir atskratinant Rusijos protektorato įvaizdžio lemia ir mūsų valstybės saugumą. Po kruvinų Mайдano ivykių, po patirtos Rusijos tiesioginės agresijos, atplėšusios nuo Ukrainos Krymą ir iš dalies Donbasą, Ukraina demokratiniu būdu išsirinko prezidentą Piotro Porošenko, kuriam teko sunkti dalia nukreipti savo šalį į Vakarų pusę. Vienareikšmiai vertinti jo kadencijos darbus niekas neišdrįstų – yra ir gerų darbų, yra ir sričių, kuriose pažangos nematyti (pvz., kova su korupcija, oligarchų įsigalėjimas ir pan.). Kaip bebūtų, nauji rinkimai, kurių antras turas baigësi balandžio 21 dieną, parodė, kad ukrainiečiai P. Porošenko prezidentavime ižvelgė daugiau trūkumų nei gerų darbų – jo konkurentas rinkimuose Volodymyras Zelenskis surinko daugiau nei 70 procentų rinkėjų balsų. Ir tapo naujuoju Ukrainos prezidentu.

Žinoma, šis žmogus, iki šiol pažinotas tik kaip komikas iš serialo „Tautos tarnas“ (kuriame jis vaidina pagrindinį herojų, rodomas nuo 2015 metų), ir iki šiol nedalyvavęs politikoje, uždavę daugybę mīslų politikams, politologams ir žurnalistams, bandantiems atsakyti – „Kas jūs, pone Zelenski?“ Žinoma tik tiek, kad V. Zelenskis turi teisininko išsilavinimą, igačia Kijevo nacionalinio ekonomikos universiteto padalinyje jo gimtajame mieste Kryvyj Rih, tačiau šioje srityje niekada nedirbo. Bet kuriuo atveju akivaizdu, kad naujas Ukrainos prezidentas V. Zelenskis yra minėto serialo produktas, rinkėjų sąmonėje susitapatinęs su teigiamu serialo personažu, kovojančiu su korupcija ir oligarchais. Kita vertus, tikrovėje V. Zelenskis susijęs su oligarchu Ihoriu Kolomoiskiu – aršiu P. Porošenko priešininku, tad kyla abejonų, ar naujas prezidentas sugebės (ir ar norės?) atsiriboti nuo oligarcho, kuriam priklauso TV kanalas, transliuojantis po-

pulariųjį serialą. Ir nors dabar jau naujas Ukrainos prezidentas teigia, jog su oligarchu I. Kolomoiskiu jis sieja tik verslo ryšiai, žurnalistai yra pastebėję judviejų nuolatinius susitikimus užsienyje, kurie neatrodė padiktuoti verslo reikalų... Iš čia kilo kalbų, kad V. Zelenskis bus I. Kolomoiskio marionetė. Tokios kalbos turi pagrindą tik dėl to, kad priimdamas sprendimus naujas Ukrainos vadovas turės vis dėlto kažkuo remtis.

Be abejo, visiems labiausiai rūpi atsakymas į klausimą – ar V. Zelenskis nėra prorusiškas, tai yra ar jis nėra Kremliaus plano dalis? Kol kas tokią prielaidą nėra, greičiausiai reikalą turime su dviejų turttingiausių ir įtakin-giausių Ukrainos žmonių dvikova – I. Kolomoiskis prieš P. Porošenką, o V. Zelenskis tapo tuo žmogumi, apie kurį I. Kolomoiskis kažkada kalbėjo: „paramesių tą, kuris nugalės Porošenką“. Taigi, paprasčiausia tikimybė ta, kad Kremlis ieškos bet kokių nesutarimų Ukrainoje savo interesams realizuoti.

Na, o mūsų politikai ir politologai apie Ukrainos prezidento rinkimus kalba štai ką. Seimo narys Laurynas Kasčiūnas teigia, kad „stebuklas neįvyko“: „Rinkimai baigësi, prasidėda nauji rinkimai. Zelenskiui ar jo aplinkai norint įtvirtinti savo pozicijas Ukrainos politinėje sistemoje reikės perimti Aukščiausios Rados kontrolę. Ukrainos parlamentas bus renkamas spalį, ir jau dabar Zelenskio registruota, bet jokios veiklos ir struktūros dar neturinti politinė partija tokiu pačiu pavadinimu „Sluga narodu“ pirmauja apklausose. Konkurentams tai irgi bus politinio išgyvenimo klausimas.

Zelenskio aplinka kalba apie galimas bylas Porošenkos aplinkai (tai Zelenskiui būtų naudinga ir didinant savo politinį kapitalą). Jei šalyje prasidės politinis chaos, tuo tikrai bandys pasinaudoti Rytų kaimynė. Kremlis tikrai tikrins Zelenskį, norės jį išbandyti: tiek galimai eskaluodamas situaciją Donbase ar Azovo jūroje ar siūlydama

susitarti dėl Donbaso statuso.

Artimiausiu metu sužinosime, koks yra realus oligarcho Ihorio Kolomoiskio vaidmuo, koks jo svoris Zelenskio aplinkoje. Gali būti, kad pagrindas I. Kolomoiskio grįžimui į Ukrainą jau yra klojamas. Prieš kelias dienas Kijevo administracinis apygardos teismas ketvirtadienį paskelbė, jog didžiausias šalyje komercinis bankas „Privat-Bank“ (dėl šio banko ir kilo konfliktas tarp Kolomoiskio ir Porošenkos, red. past.) 2016 metų pabaigoje buvo nacionalizuotas neteisėtai.

Deja, bet susiklosčiusi situacija Vakarams taps pretekstu neskubinti ES ir Ukrainos integracijos, nors būtent aiški narystės ES perspektyva turėjo tapti tuo išoriniu veiksniu, galėjusiu galutinai pakeisti Ukrainos raidos trajektoriją. Bet nepakeitė. Ukrainiečių tau-ta ir toliau lieka „struktūrų persiden-gimo“ erdvėje.

Politologas Linas Kojala pateikė keletą pastebėjimų apie įvykusius Ukrainos prezidento rinkimus. Anot jo, „V. Zelenskis turėjo itin platų palaikymą – geografinį (pirminiais duomenimis, laimėjo beveik visus regionus), skirtingų amžiaus grupių, išsilavinimo kategorijų ir pan. Kita vertus, paskutinės nuomonė apklausos rodė, kad apie 40 procentų rinkėjų balsuos išskirtinai prieš Porošenko – o ne už Zelenskį, – tad išlaikyti didelį populiarum nebus paprasta. Taip pat ne veltui Zelenskis žada išbūti poste tik vieną kadenciją. Jis puikiai mato ne tik Porošenko krytį, bet ir mena Viktorą Juščenku. Oranžinės revoliucijos veidas éjo prezidento pareigas 2005–2010 metais, bet siekdamas perrinkimo surinko tik 5,5 procento balsų ir po šio fiasko vi-sam laikui dingo iš politinio lauko.

Ukraina nėra prezidentinė valstybė (nors politinė sistema dažnai keičiamā, tad tebéra formavimosi stadijoje). Formaliai prezidentas yra valstybės vadovas, skiriantis gynybos, užsienio reikalų ministrus, saugumo struktūrų vadovus, jis taip pat gali vetuoti įstatymus bei da-

ryti didelę įtaką regioninėms adminis-tracijoms, tačiau be parlamento palai-kymo vykdyti esmines vidaus politikos reformas bus sudėtinga (Porošenko, pri-siminkime, vadovavo valstybei tuo metu, kai parlamente dominavo jo politinė partiija), todėl bus labai svarbūs rudenį vyk-siantys parlamento rinkimai.“

Ypač dėmesio verta L. Kojalo nuo-monė dėl naujojo Ukrainos preziden-to geopolitinės krypties: „Tai nebuvo rinkimai pagal įprastą Ukrainai formatą, kai vienas kandidatas „už Vakarus“, kitas – „už ryšius su Rusiją“. Todėl netu-rečume manyti, kad Zelenskis staiga bandytu apgręžti šalį ir atsisakyti euroatlantinės integracijos kelio, kuris, be kita ko, įtvirtintas ir Ukrainos Konstituci-joje. Kol kas Zelenskis kalba abstrakčiai, tačiau tikina norintis referendumo dėl na-rystės NATO, testi derybas dėl karo su Rusija tarptautiniuose formatuose, aktyviai įtraukti į juos JAV ir pan.“

Mūsų tautietis Aivaras Abromavičius, buvęs Ukrainos ekonomikos ir prekybos ministras (iš pareigų jis atsi-statydino 2016 metais, nes nebemėtė galimybų dirbtį tuometinėje aplinkoje), per Ukrainos prezidento rinkimus dirbo rinkiminės kampanijos patarėju V. Zelenskio štabe, tad jo išrinkimą vertina tik teigiamai, visiškai nesutik-damas, kad tai „katė maiše“. A. Abro-mavičiaus teigimu, rinkimus laimėjės V. Zelenskis galėtų suvienyti šalį ir toliau ją vesti į Europos Sąjungą ir NA-TO. Taip pat su naujuoju prezidentu galima sieti viltis ir daugelyje vidaus politikos sričių, ypač kovoje su korupcija ir įstatymų ignoravimu. Žinoma, tai nebus lengva, ypač didelio pasiprie-šinimo galima sulaukti iš Aukščiausios Rados, todėl naujojo prezidento dar-bo sėkmė priklausys nuo spalio mén-ejį vyksiančių parlamento rinkimų.

Naujojo Ukrainos prezidento Volodymyro Zelenskio inauguracionė planuoja gegužės pabaigoje–birželio pradžioje.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Šalies vadovė pasveikino išrinktajį Ukrainos prezidentą

Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė pergalės Ukrainos Prezidento rinkimuose progą pasveiki-ko Voloymyrą Zelenskį.

Pasak šalies vadovės, per pastaruosius metus Ukraina ir jos žmonės patyrė daugybę iššūkių, tačiau kartu parodė ir didelį ryžtą, pasiaukojimą ir

dviosios stiprybę, gindami savo šalį ir jos laisvę, dirbdami dėl stiprios ir eu-ropeitiškos valstybės.

Ukrainos piliečių išreikštasis di-delis pasitikėjimas, anot Preziden-tės, yra svarbus įpareigojimas atsa-kingai stiprinti visos šalies ir jos gyventojų gerovę bei vienyti šalį,

telkiant Ukrainos žmones dėl tai-kos, saugumo ir šalies nepriklausomybės užtikrinimo.

Valstybės vadovė dar kartą patvir-tino, jog Lietuva ir jos piliečiai visada bus patikimi Ukrainos žmonių sajungininkai, remiantys tolesnę visapusiu Ukrainos ryšių su Europa ir transatlant-

tine bendruomene plėtrą.

Šalies vadovė išrinktajam Prezidentui palinkėjo visokeriopos sėkmės ir išminties einant šias labai svarbias pareigas ir dirbant visų Ukrainos žmonių labui, o visiems ukrainiečiams – stiprybės, vienybės, tai-kos ir klestėjimo.

ES lyderiai atideda „Brexit“

giamo poveikio ES institucijoms. Todėl, jei iki gegužės 22 dienos JK neratifi-kuos Išstojimo susitarimo, turi surengti rinkimus į Europos Parlamentą.

EVT išvadose teigama, kad atidėtas „Brexit“ terminas nereiškia, kad bus atidaromas ir iš naujo persideramas Išstojimo susitarimas. Pratęsimo laikotarpiu Jungtinė Karalystė išlaiko visas valstybės narės teises bei pareigas. Visos ES valstybės narės, taip pat ir JK, įsipareigoja vadovautis geranoriškumu ir abipu-

se pagarba įgyvendinant ES tikslus.

Pasak šalies vadovės, labai svarbu, kad JK suteiktas papildomas laikas bū-tų konstruktyviai panaudotas šios vals-tybės žmonių ateiciai svarbiems spren-dimams pasiekti.

Prezidentės teigimu, Jungtinė Karalystė yra ne tik reikšminga ES ekono-minė partnerė, bet ir neatsiejama Eu-ropos saugumo architektūros dalis, NATO sajungininkė, kuri vadovauda-ma priešakinės pajėgų batalionui Esti-

joje aktyviai prisideda prie Baltijos šalii gynybos ir atgrasymo. Todėl tiek Lietuvos, tiek ir kitų ES šalių interesas su Jungtine Karalyste išlaikyti kuo glaudesnius, draugiškus ilgalaikius santiukius ateityje.

Geranoriškas bendradarbiavimas su Jungtine Karalyste yra svarbus ir sie-kiant užtikrinti ten gyvenančių Lietuvos bei kitų ES šalių piliečių teisių bei garantijų testinumą.

Prezidentės spaudos tarnyba

Į neeilinę Europos Vadovų Tarybą (EVT) susirinkę ES šalių lyderiai sutarė atidėti Jungtinės Karalystės išstojimą iš Europos Sąjungos iki spalio 31 dienos.

ES viršūnių susitikime dalyvavusios Lietuvos Respublikos Prezidentės Da-lios Grybauskaitės teigimu, Europos Sąjunga Jungtinei Karalystei suteikia papildomo laikovidiniams politiniams nesutarimams dėl „Brexit“ įveikti.

Europos šalių lyderiai taip pat pa-brėžia, kad pratęsimas turi nedaryti nei-

Mokytoja Emilia Ramanauskienė ir jos šeimos tragedija

Sėdime jaukioje Birutės ir Pranciškaus Aštrauskų svetainėje. Už lango ošia Kačerginės pušys. Ant stalo paskleista šūsnis dokumentų su žymomis „Visiškai slaptai“ ir vėlesnių, gautų iš Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro. Iš nuotraukų žvelgia pažįstamų ir svetimesnių žmonių veidai. Vienas veidas neišdildomai įstrigės iš vaikystės – tai mano mokytoja Emilia Ramanauskienė.

Štai 1917 metais datuota nuotrauka. Voronežo lietuvių mergaičių gimnazija. Tarp draugų – jaunutė Emilia Kažukauskaitė.

Karo audrų nublokštis

Pirmais pasaulinio karo audros toli nubloškė Jono ir Benediktos Kažukauskų šeimą. Darbštus ir šviesus lietuvis keletą metų gyveno Rygoje, dirbo fabrike. Šeimoje augo trys dukters: Emilia, gimusi 1902 metais, Zuzana – 1903 metais ir Ona – 1909 metais. Karo metais kartu su fabriko darbininkais šeima buvo evakuota į Rusijos gilumą, Zaporozę. Cia 1917 metais gimė sūnus Vytautas.

Vyriausiąją dukterį Emilią tėvai pašiuntė į Voronežę įkurtą lietuvių mergaičių gimnaziją. Jai vadovavo vaikų rašytojas Pranas Mašiotas, dėstė rašytoja Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, kalbininkas Jonas Jablonskis, matematikas Zigmantas Žemaitis ir kiti žymūs lietuvių pedagogai ir mokslininkai. Mokiniai gaudavo puikų išsilavinimą ir visišką išlaikymą.

1918 metų pavasarį visos Voronežo lietuvių gimnazijos buvo grąžintos į Vilnių, o, ši okupavus lenkams, 1920 metais perkeltas į Kauną. Emilia 1922 metais baigė 7 klases ir įgijo teisę mokytojauti pradinėse klasėse.

Po ilgų vargo, bado ir klajonių metų šeima Siauliouose susitiko su vyriausiaja dukra. Kiek galėdama ji visiems padėjo išskirti. Emilia mokytojavo Dabikinėje, Žemaičių Kalvarijoje, Pakruojo r. Ilgai apsistojo Šiaulėnų vls. Spičių pradžios mokykloje. Atsidarius Polekėlės pradžios mokyklai, ji buvo paskirta jos mokytoja, vėliau – vedėja.

1924 metais Emilia ištekėjo už Spičių kaimo ūkininko Vincento Ramanausko. Jis valdė 34 ha ūkių, buvo pažangus ir aktyvus Šiaulių sąjungos narys. Polekėlės skyriaus sekretore keletą

metų buvo mokytoja Emilia. 1927 metais Ramanauskams gimė sūnus Stasys, o 1934 metais – dukra Birutė.

Lietuvą užplūdės raudonasis maras sužlugdė šviesias Nepriklausomos Lietuvos žmonių viltis. Šviesuomenė puišiai suprato sovietinės okupacijos grėsmę. Vincas Ramanauskas išsijungė į rengiamą 1941 metų birželio sukilmą. Jo vadovaujamas sukilėlių būrys veikė Šiaulėnų vls. Polekėlės, Siderų, Daugėlaičių ir Jonaitiškio seniūnijose. Iš Linkaičių ginklų gamyklos gaudavo ginklų. Vokiečių okupacijos metais ginkluotas V. Ramanausko būrys palaikė tvarką apylinkėse, gynė gyventojus nuo įvairių plėšikų, saugojo pas ūkininkus dirbusius rusų belaisvius. Vokiečiams trauktantis, sukilėliai ginklų neatidavė ir tik nedaugelis su frontu pasitraukė į Vakarus. 1944 metais jie išsijungė į Lietuvos Laisvės Armiją ir planavo pradeti aktyvą partizaninę kovą. Tik šeima – sūnus, mažametė dukra ir du globojami mirusios žmonos sesers vaikai – trumpam sulaikė Vincentą Ramanauską. Liepos mėnesį, po susitikimo su LLA vadovybe, V. Ramanauskas, J. Tamašauskas, B. Savickas ir kt. buvo pasiųsti į Daušiškių kaimą prie Šiaulių.

Skaudi šeimos istorija

1944 metų rugpjūtį NKVD būrys apsupo sodybą, kurioje slėpėsi partizanai. Per susišaudymą V. Ramanauskas buvo sunkiai sužeistas. Manoma, kad atvežtas į Šiaulių ligoninę jis mirė. Tolesni jo pėdsakai dingo. Šeimai taip ir nepavyko išsiaiškinti, kur palaidoti jo palaikai.

Birutė atsargiai atideda nuotrauką, kurioje ji, dar maža, glaudžiasi prie tvirto, išvaizdaus tėvo. Tokį jį ir prisimenė: energingą, veiklų, nuolat besirūpinančią ūkiu ir šeima. Būdama dešimties, ji tėvo neteko...

„Tai vienintelė išlikusi brolio Stasio nuotrauka, – sako Birutė. Joje du jaunuoliai, jaukiai glostantys šuneli. – Brolis už mane vyresnis, taigi nebuvo manu vaikystės žaidimų draugas. Turėjo daug savo draugų, iš jų geriausias buvo Aleksas Aleknavičius. Jie mokėsi Radviliškio gimnazijoje 7-oje klasėje.“ Žuvus tėvui, 1945 metų pavasarį kartu su keliais draugais Stasys išejo į mišką ir įstojo į Vytauto Didžiojo rinktinės Vaikaičių būri. Gavo Meškutės slau-

Sveikiname

Tegul raizgos metai ties vartais,
tegul rožės lapoja ties langu.
Pasėdėkim prie stalo dar kartą
ir suraskim širdy kažką brangų...

Nuoširdžiai sveikiname:

Petrą KLYBĄ – 95-ojo,
Antaną ŠENFERĄ – 90-ojo,
Nijolę KUZMIENĘ, Laimą JUŠKEVIČIENĘ, Modestiną ŠALKAUSKIENĘ ir Juozą URBONĄ – 85-ojo,
Bronę VAIČIULIONIENĘ – 80-ojo,
Marytę ŠPAKAUSKIENĘ ir Eleną ZAUKEVIČIENĘ – 75-ojo,
Stasę KAZANAVIČIENĘ – 70-ojo,
Raimundą PANKEVIČIŪ – 65-ojo,
Janę TALUŠIENĘ – 60-ojo jubiliejaus proga.

LPKTS Panevėžio filialas

pyvardį. Vaikaičių būrys 1945–1946 metų žiemą laikėsi Dukto miške ir Tyrulių pelkėse. Juos rėmė Pakapės ir aplinkinių kaimų gyventojai. Kad būtų lengviau išsilaikti, partizanai buvo pasidaliję į mažesnius būrelius. Vaikaičių būrys, kuriam vadovavo Antanas Arbūzas, slapyvardžiu Eiva, tą žiemą buvo išsirengę laikiną stovyklą Tyrulių pelkėse ties Giedrių kaimu. Būryje buvo 7 partizanai, daugumajauni, buvę gimnazistai ar apylinkių jaunuoliai.

Liudininkų (E. Tugaudytės) ir kitų teigimu, juos išdavęs KGB užverbuitas buvęs partizanų ryšininkas Ž. 1946 metų sausio 16-osios vakarą Vaikaičių partizanų stovyklą apsupo NKVD būrys. Vietos gyventojai girdėję pragarišką triukšmą – šaudymus, granatų sproginį. Žuvo visi stovykloje buvę partizanai (vienas buvo išėjęs): Antanas Arbūzas–Eiva, gimęs 1919 metais, būrio vadas; Aleksandras Aleknavičius–Džio, gimęs 1926 metais; Anupras Sirutavičius–Jaunius, gimęs 1926 metais; Kazimieras Šimkus–Karolis, gimęs 1921 metais; Povilas Druceika–Valiokis, gimęs 1927 metais; Stasys Ramanauskas–Meškutė, gimęs 1927 metais.

Sumaitoti žuvusiuju kūnai buvo atvežti į Bazilionų miestelį ir užkasti pakraštyje buvusiose duobėse. Artimieji ilgai nežinojo, kur palaidoti partizanai.

Birutė pasakoja, kad tik Atgimimo laikais tą vietą jiems parodės vietinis žmogus, prieš daugelį metų kasės melioracijos griovį ir aptikęs palaikus. Ilgam jie buvo palikti nežinomybėje. Tik 2009 metų rudenį Vaikaičių būrio ir kitose apylinkėse žuvusių partizanų palaikai perlaidoti Bazilionų kapinėse. Jiems pastatytas bendras atminimo paminklas. Stasiui Ramanauskui, kaip ir jo tėvui Vincentui, suteiktas kario savanorio statusas.

Suvaldžiusi jaudulį, Birutė prisimena sunkiausius ir tragiskiausius šeimai metus: „1944 metų pavasarį keletą mėnesių su broliu slapstėmės pas tetą netoli Rėkyvos, mama – prie Šeduvos. Rudeniop gržome į Spičius. Mūsų namą buvo užėmę kariškiai, žemė ir pašliai išdalinti mažazemiams. Mes iškūrėme buvusiai samdinei Stasei Bačiulytei, tapusiai artimiausia ir ištikimiausia šeimos nare, pastatytame namelyje sodybos pakraštyje. Brolis išvažiavo mokyti į Radviliškio gimnaziją, aš į Šiaulėnus. Mama pradėjo mokytojauti Polekėlės pradžios mokykloje, vė-

liau perorganizuotoje į septynmetę. Tačiau šeimos persekiojimai nesiliovė. Motina nuolat buvo klausinėjama apie vyrą ir kitus partizanus. Ypač sustiprėjo tardymai, Stasiui išėjus į mišką. Mama sakydavo, kad jis kariuomenėje. Prisimenu, kai pranešė, kad sūnus žuvo, ji negalėjo patikėti. Nuėjusi į tvartą ilgai viena raudojo...

Prieš kiekvienus trémimus buvome ypač sekamos, tardomas. Prisimenu 1948-ųjų pavasarij, kai mokiausi Šiaulėnų gimnazijoje, trémimų naktį buvau suimta ir atvesta į „stribyną“. Mane klausinėjo, kur motina, gąsdino ir grasinio. Tai buvo siaubo naktis keturiolikmetei. Tačiau nesuradę motinos, tąkart neiššežė. Gerų žmonių ir pačių dideilio atsargumo dėka pavyko išvengti tremties ešelonų dar kelis metus.“

Mylima mokytoja sovietų buvo „ivertinta“

Tačiau „antisovietinės“ mokytojos „nusikaltimų“ byla nuolat storėjo. Stai Radviliškio MGB 1945–1950 metų tardymo protokolai ir „šaltinių“ liudijimai rodo, kad mokytoja E. Ramanauskienė buvo kaltinama ryšiais su „banditais“, antisovietine agitacija.

Viename iš E. Ramanauskienės byloje saugomų dokumentų cituojamas provokatorės pokalbis su areštuota partizanų ryšininke E. Tugaudyte (vėliau protokole pažymėta, kad tardomoji E.T. „parodymu nedavė“ – V.M.). Toji sakiusi, kad E. Ramanauskienė namuose priiminėja partizanų ryšininkus, juos remia. Tarp savo mokinų ir vienos jaunimo „veda antitarybinę propagandą“, auklėja juos antitarybine dvasia, savo vyro ir sūnaus pavyzdžiu kviečia išsijungti į kovotojų už Nepriklausomą Lietuvą gretas. Viešuose vakarėliuose ir koncertų metu jos mokiniai deklamuoją specialiai pritaikytus Vinco Kudirkos eilėraščius, kviečiančius į kovą už Lietuvą. Tokie vakarėliai labai populiarūs. I juos susirenka daug mokinį ir vietas jaunimo. Labai populiarūs ir mokytoja E. Ramanauskienė. (Sutrumpintai versta iš Radviliškio r. KGB leitenanto V. Tarandos 1950 metų gegužės 5 dienos pažymos. –V.M.)

Iš tikrųjų mokytoja parodė nepapras-tą dvasios stiprybę ir valią. Užgniaužusi netekties skausmą, pati nuolat jausda-ma suėmimo grėsmę, ji puikiai atliko savo, kaip pedagogės, pareigas. (keliamā į 6 psl.)

E. Ramanauskienė (viduryje) su Polekėlės septynmetės mokyklos mokytojais ir mokiniais 1950 metais

Svarstyklės visam gyvenimui

Ramutė Jakienė

Šią Kačerginės tremtinių istoriją, kuri man pasirodė labai įdomi, papasakojo Kačerginės senbuvė, devyniasdešimtmetį švenčianti šviesaus ir uždegančio proto Ramutė JAKIENĖ.

Tikimės, kad skaitytojų sudomins šis pasakojimas, kuriame nelikę nė lašo pagiežos, o tik didelis atleidimas, suteikęs jėgų nepalūžti, eiti į priekį, kad ir kokie sunkumai ar neteisybė būtų užklupę.

– Močiute, mačiau skelbimą prie mokyklos, kad šiandien atvažiuos prie krautuvės mašina, surinks visokius ne-reikalingus metalinius daiktus. Tai gal išmetam tas aprūdijusias svarstyklės, kur ant bufeto tavo salionėlyje stovi? – anūkėlei labai norėjos ką nors į tą didelę mašiną įmesti, kaip kad kiti žmonės darydavo.

– Aldute, vaikeli, net negalvok. Jos ten turi stovėti. Jos stebuklingos! Net kai manės nebus, tu jų neišmesk...

Sena, sniego baltumo plaukais moteris pasisuko link durų, rankos mostu nutraukė judviejų pokalbių ir, pasitaisiusi skarelę, nuėjo Nemuno link, ten, kur kažkada buvo jos žemės, o dabar ganėsi visos Kačerginės karvės.

– Pijau, nueik ryt iš ryto pas Ramutę, pasakyk, kad nepareitų savaitgalį, tegul pasilieka Kaune. Ir kitą savaitgalį tegul Kaune lieka.

– Ką tu kalbi, motin. Vaikas neturės ką valgyt. Kiek čia yr parbėgt iš to Kauno! Be to, ne viena gėlė eina, jos ten kelios susimeta ir pareina dainuodamos.

– Ar užmiršai, kokie laikai, tévai? Nueik, nunešk daugiau kiaušinių, sviesto šiankt primušiau, kokį rublį duonai dar duosiu. Tegu pasilieka Kaune, – susirūpinusi, prislopinusi balsą kalbėjo moteris.

– Motin, mus pas meškas išveš, jei ap tik, kad sviestą kažkur nešu, o ne jiems atiduodu, – sunerimės buvo ir vyras.

– Mus ir taip veš, Pijau, kitaip čia nebus, jau matau. Jau dabar po mūsų namus, kaip savi šeimininkauja, jau dabar į mus kaip į katorgininkus žiūri.

– Tai nubėgsiu pas Vincą, kad arkli duotų, bus greičiau...

– Pas joki Vincą tu neisi, – nutraukė žmona, – pagalvok, jam vienam, tamtinginiui ir ubagui, arkli paliko. Skoliničės visi! Kad aš eiciau savo arklio iš to ubagų karaliaus skolintis! Nu jau ne, Pijau, nueisi, gražus oras, pavasaris, palei Nemuną, keliuku, neužtruksi.

– Nastute, nurimk, nekelk balso. Ivanas jau lietuviškai supranta... – pa-

kštelėdamas savo siauromis lūpomis jai į kaktą, pakūdėjo vyras.

Anastazija, tokis buvo tikrasis jos vardas, susivaldė, kyštelėjo špygą durų link, ir nuėjo į virtuvę. Reikėjo paruošti pietus, Ivanas iš pat ryto vištą, nusuktu sprandu, atitempé ir virtuvėje į kaše įmetė.

– Daryk, Naste, pietus. Šiandien komisaras pas mus valgys. Suruošk jam ir lauktuvių į namus. Kiaušinių, pieno, sviesto pridék.

Nastutė jau išmoko, kaip su nekviečiais

elgtis: pieną, tos vienintelės jiems paliktos karvutės, ir tai tik todėl, kad jų namuose apsigyveno keli rusų kareivai, palaikantys jų mažame miestelyje tvarką, perpus atskiesdavo su vandeniu, vis tiek „jie“ nesuprato, koks tas pieno skonis turi būti, iš kitos dalies sau sviesto susimušdavo, kas antrą kiaušinį, tų keturių jiems palikti, po šiaudais slėptavo, kruopas, iš kurių nekviečiams „svečiams“ košę virdavo, taip išbrinkindavo, jog Ivanas nesuprasdavo, kad dalis kruopų į Nastutės slėptuvės nukeliaudavo. Pijus rudenį eidavo į mišką riešutauti. Jau kelis maišelius riešutų buvo prikaupė.

Berieštaudamas ir grybų pririnkdavo, geresnius Nastutė džiovino. Džiovino ir uogas. Viską į maišelius dėjo ir slapstė, kur pakliuvo. Kai ką ji sugebėdavo parduoti, tai ir tas rublis kišenėje atsidurdavo. O dar gi reikėjo dukrai lauknešelį suruošti, tai dalis tų paslepėtų gerybių keliaudavo į Kauną, pas Ramutę, vienintelę jų dukrelę, bebaigiančią Aušros mergaičių gimnaziją. Ji gyveno pas tetą, mažame butelyje, prie pat tos mokslų šventovės. Teta buvo gera, tik labai nelaiminga. Dar taip neseniai turėjo gražų, erdvų butą Laisvės alėjoje. Jos vyras buvo apdairus turtuolis, turėjės gerą biznį, besibaigiant karui, dar prieš rusams ateinant, nupirko jai mažą butuką prie gimnazijos.

– Pravers, tau, Kotryna. Jeigu jau atsisakai keliauti su manim į Ameriką, tai atsimink, kad tą pačią dieną kai tik rūnas ateis, o jis tikrai ateis, palik viską ir eik čia gyventi, dar kokį studentą pasiimsi, pragyvensi kaip nors, – sunku buvo skirtis, bet Kotryna buvo tvirtai apsisprendusi likti Lietuvoje, tuo tarpu jos vyras buvo priešingos nuomonės. Pasižadėjė, kai viskas aprims, viens kitą susirasti, nuėjo kiekvienas jam atrodančiu teisingu keliu.

Kad ir kaip Kotryna buvo sunku ir skaudu, bet paklausė vyro patarimo. Vaikų taip jie ir nesusilaukė, tad Ramutę abu buvo įsimylėjė jai tik gimus. Dažnai, važiuodami pas seserį į kaimą, Kotrynos vyras Ramutei saldainius veždavo, o pati Kotryna kokį žaisla, o kai paaugo, tai knygelę padovanodavo, parsiveždavo į Kauną palepinti. Dabar jos erdviamame bute apsigyveno KGB aukštasis pareigūnas. Kai eidavo per Laisvės alėją, visa susigūžusi, kad tik kas jos neatpažintų, tai matė, kaip iš jos namų išnešė ir taip ant šaligatvio paliko jos pasididžiavimą –

gražuolę palmę, kuri stovėjo svetainės kampe, prie kampu įstiklinto lango. Kartą sutiko buvusią kaimynę, kuri irgi jau namuose nebėgyveno. Abi, nuėjusios į tarpuvartę, apsikabino, paverkė, pasipasakojo. Tai toji jau žinojo, kad jų svetainėje dabar susirinkimai kažkokie vykdavo, tai, matyt, ta palmė per daug vienos užémė, ar neleido gatvės per langą stebeti. Aplinkui visi kalbėjo, kad ponia Kotryna suvyru į Ameriką pabėgo, tai niekas jos ir neieskojo.

Reikia pasakyti, kad tas Anastazijos kaupimas „blogiems laikams“ kartais net supykdydavo Pijus.

– Kokių tau dar blogų laikų reikia? Jau blogiau būt negali, – kartais pasišiaušdavo Pijus.

– Oi dar gali, čia tik pradžia, dar neįsibėgėjo tie kababistai, – sakydavo Nastutė. – Keturiadasėmt pirmais nespėjo visų išvežti, tai dabar atsigriebis, dabar jau planus dar smarkesnius turi. Ruoškis, tévai, Amerikon jau nespėjom, tai tik tundra lieka.

– Aik tu, ką čia kalbi. Jau būtų išvežę, jau gi kelinti metai po karo? Viską gi atidavėm, viskas jū...

– Ar nematai, kad ruskeliai po tavo kiemą vaikšto, kasdien vis labiau šeimininkais jaučiasi? Žino jie kažką daugiau nei mes, jaučia mano širdis. Aš jau sudėjau tau ir sau ryšulį, į visas vilnoles kojines riešutų, džiovintų uogų, džiūvėsių, visokių sėklų prikišau. Girdejai, krautuvininką Petraitį su visa šeima jau paémė, tai kuo mes kitokie?

Taip išpusėjo gegužė, šilta, graži 1948 metų gegužė. Ramutė laikė paskutinius abitūros egzaminus. Ir tą saulėtą gegužęs 22 dienos ryta nuėjo laikyti paskutinį chemijos egzaminą. Jau buvo ištraukusi bilietėlį ir ruošesi atskinėti, kai į klasę netikėtai įėjo direktorė, panelė Juzė ir kažką į ausi pašnibzdėjo chemijos mokytojai. Jai skubotai išėjus, mokytoja pasikvietė Ramutę ir pasakė:

– Panele Ramute, Jūs egzaminą išlaikėte labai geru pažymiu, tad galite eiti. Ir išeikite kuo greičiau iš mokyklos.

Tą rytą, dar neprashitus, įvirto į Nastutės ir Pijaus virtuvę, kur jie jau kuri laiką ir miegojo, būrys kareivių su išskeltais šautuvų durtuvais prie peties, liepė per pusvalandį susiruošti, pasiimti po vieną maišą daiktų ir... į kelionę.

– Tam budei chlodna, – pasakė vienas, su auksiniu dantimi ir nusišiepė. O Ivanas jiems išvertė: brrr ir dar dantim sukaleno.

Anastazija, nieko nelaukdama, griebė sunkias metalines svarstyklės nuo suolo, suvyniojo jas į šiltą antklo-dę, paliepė Pijui paimti abu paruoštus kelionei maišus, apsilivilo tris sukneles, tris darbo megztinius, Pijus, pažiūrėjės į žmoną, irgi rengėsi ką tik rado ant savęs. Nastutė paskutinį kartą apžvelgė namus, pažiūrėjo į sieną, ant kurios kabėdavo kryžius, o dabar buvo likęs tik šviesesnis jo atspaudas, akimis parodė vyru, kad kryžius irgi guli jų rūsylyje. Abu, be žodžių, pažiūrėjo vienas kitam į akis, atsidarė lauko duris ir išėjo. Kareiviai, žiūrėdami į po tris laikrodžius ant savo rankų, skaičiavo laiką ir laukė jų kieme, prie durų.

Kai jie išėjo pro duris, vienas karienkas suriko, kad tik po vieną ryšulį leista išsinešti, bet kitas, su dar ryškesniais antpečiais, numojo ranką į antklo-dę, kurią nešesi Anastazija. „Te-gul su patogumais važiuoja! „ – gar-siai nusijuokė. Kieme stovinčiame sunkvežimyje buvo gal kokios keturios šeimos, su mažais ir jau paaugliais vaikučiais, keli seneliai, o viena mergytė sėdėjo apsigabinusi savo kačiuką ir tyliai verkė. Taip prasidėjo ilgai ir kruopščiai suplanuota operacija „Vesna“, išvežusi į Krasnojarsko, Irkutsko ir Buriatijos-Mongolijos platbybes apie 40 tūkstančių lietuvių.

I Irkutsko sritij, Ivanovkos rajoną, Talijanų gyvenvietę išvažiavo ir Nastutės svarstyklės, tiek kartų svérusios pakaunes vasarotojams sviestą, varškę, cukrų, miltus, obuolius, morkas, tik žiemą mažiau darbo turėjo, juk vietiniams svarbu buvo nusipirkti žibalo ir druskos, dar degtukų, visa kita juk patys užsiaugindavo ir pasidarydavo. Net trys krautuvės vasarotojų poreikius tenkino: Anastazijos, Petraičių ir žydeilio Gudmano į Kauno, kuris vasara kromelį atsidarydavo kitame kaimo gale. Tuomet jis atvažiuodavo pas Nastutę cukraus maišą nusipirkti, kad ne reiktu iš Kauno gabentis. Tokia tentaprekyba buvo, viens kitam jie nemaišė...

Gimnazija buvo užbaigta, teta Kotryna jau žinojo, kad Ramutė liko vienai ir kad į namus jai geriau negrižti. Kai-mo mokyklose trūko mokytojų, tad į jų kas dieną tuštėjančias vietas tuometinis švietimo skyrius pradėjo siusti tik ką gimnaziją baigusius abitientus. Ramutė, pamoka tetos, nuėjo į Kauno švietimo skyrių prašyti darbo.

– Kas tévai? – pirmas klausimas. – Išvežti liaudies priešai? Buožės?

– Abu mirę, – kuo ramiau atsakė Ramutė, – neturiu kur gyventi, baigiau Kauno Aušros gimnaziją.

– Rusiškai moki?

– Taip, juk paskutinius tris metus turėjome rusų kalbos pamokas.

Nemokėjoji tos rusų kalbos, net pракaitas kaskart ją išmušdavo, kai rusų kalbos pamoka prasidėdavo. Tokios sunkios kalbos net susapnuot nesusapnuosi, visos raidės išsižioję, lyg gerti prasytų. O dar mokytoja tikra ragana, tik šluotą duok: visad išsidažiusi, kudos ant galvos, nagai kaip erelio ir dar kruvini, bet blogiausia, kad né žodžio lietuviškai nemokėjo ir labai susinerindavo, kai mokiniai jos nesuprasdavo. Liepė visiems į komjaunimą stoti, nes kitaip apie rusų kalbos egzaminą išlaikymą net kalbos negalėjo būt. Tą dieną, kai reikėjo Ramutei į komjaunimą stoti, tai ji taip jaudinosi, kad temperatūra pakilo, išvežė ją iš mokyklos tiesiai į ligoninę, kur išoperavo apendicitą. Per rusų kalbos egzaminą Liudmila Jegorovna net amo neteko, kai prie Ramutės pavardės nerado tų ne-laimingu triju raidžių „kom.“ Bet egzaminą Ramutė išlaikė, nes ir tą kartą ją direktorė palaikė, primindama istoriją apie apendicitą. Tiesa, tai buvo paskutiniai direktorių darbo metai šioje gimnazijoje.

(Bus daugiau)
Rasa KAČIULIENĖ

Istorija be „baltų dėmių“

Patriotas Jonas Perlys

Jonas Perlys, Jono, gimė 1916 metų birželio 11 dieną Alytaus apskrityje, Simno valsčiuje, Buckūnų kaime, ūkininkų šeimoje. Tėvai turėjo 15 ha žemės. Šeimoje dar augo broliai Vincas ir Juozas bei seserys Veronika, Marija ir Valerija. Jonas mokėsi Simno valsč. Metelių pradinėje mokykloje, Alytaus gimnazijoje. Kauno komercijos mokykloje baigė 4 klasės.

1936 metų spalio 2 dieną Jonas Perlys savanoriu išstojo į Lietuvos kariuomenę. Nuo 1936 metų lapkričio 3 dienos iki 1938 metų balandžio 8 dienos tarnavo 2-ame ulonu LDK Birutės pulke Alytuje, sunkiųjų kulkosvaidžių eskadrone. Baigus mokomojo eskadrono XX laidos kursą, 1937 metų liepos 31 dieną jam suteiktas grandinio laipsnis. Nuo 1939 metų rugpjūčio 18-osios iki spalio 8-osios atliko karą pratimus 2-ajame ulonu LDK Birutės pulke Alytuje.

1938 metų spalio 19 dieną Metelių parapijos bažnyčioje Jonas Perlys susituokė su Veronika Kiguolyte (1920–2004), turėjo du vaikus: sūnų Algirdą ir dukterį Gražiną.

Nuo 1939 metų lapkričio 3 dienos iki 1940 rugpjūčio 18 dienos Jonas Perlys tarnavo Alytaus apskrities policijoje. Sovie-

tus sajungai okupavus Lietuvą, iš tarnybos policijoje atleistas, gyveno tėviškėje.

1940 metų pabaigoje Jonas Perlys išstojo į pogrindinę antisovietinę Geležinio Vilkko organizaciją, priklausė Simno valsčiaus aktyvistų grupei.

Prasidėjus Vokietijos–Sovietų Sąjungos karui, Jonas Perlys, kaip buvęs policininkas ir pogrindinės organizacijos narys, išsijungė į sukilėlių gretas. Jis turėjo ginklą ir kartu su kita sukilimo dalyviais palaike tvarką Simno policijos nuovados ribose. 1941 metų birželio 24 dieną grįžo į pareigas Simno policijos nuovadoje. Birželio pabaigoje Varėnos valsčiaus komendantu buvo paskirtas Rudnios policijos nuovados viršininku, o nuo liepos 4 dienos paskirtas Varėnos policijos nuovados policininku. Nuo 1941 metų rugpjūčio tarnavo Birštono policijos nuovadoje, o 1942 metų pradžioje perkeltas dirbtinių Alovės policijos punktą vachmistrui.

1942 metų kovo 17 dieną prie Varėnos parašiutaus nusileido šeši sovietiniai diversantai. Tai buvo LKP(b) CK antroji operatyvinė grupė: J. Daškauskas (vadas), K. Elješevas, S. Volkovičius, T. Tamulevičius, V. Bieliauskas ir radistas „Vlasovas“. Jų tikslas buvo

atkurti LKP ir LLKJS bei kurti raudonųjų partizanų būrius ir diversines grupes. Balandžio pradžioje Alytaus apskrities Alovės valsčiaus Meškučių kaimo gyventojo Mykolo Vadeikos sodyboje pradėjo slapstytis Tomas Tamulevičius ir grupės radistas „Vlasovas“, tačiau juos greitai susekė vietos policija. Štai kaip susirémimas aprašomas Alytaus apskrities policijos vado raporte:

„Balandžio 11 dieną buvo gauta žinių, kad Alovės valsčiuje, Meškučių kaime, pas komunistams prijaučianti ūkininkų Vadeiką Miką slapstosi ginkluoti komunistai. Įvykio vieton nuvyko viešosios, saugumo, kriminalinės bei vokiečių žandarmerijos pareigūnai. Du ginkluoti komunistai buvo aptiki Vadeikos kluone. Įvyko smarkus susišaudymas. Vienas iš komunistų pasirodė kluono tarduryje su granata rankoje ir buvo nukautas vietoje. Antras pasitraukė toliau į kluoną ir gynėsi granatomis. Nesant galimumo išvilioti jį iš kluono, tropėsys buvo padegtas. Pasišlepusis išbėgo ir smarkiai atsišaudydamas mėgino pasprukti, bet buvo taip pat nukautas. Susišaudymo metu buvo nukautas Alytaus nuovados policininkas Jovaiša Adomas ir sunkiai sužeis-

Jonas Perlys (sėdi) Lietuvos kariuomenėje. Alytus, 1938 metai

tas Alovės punkto vachmistras Perlys Jonas, kuris balandžio 12 dieną Alytaus apskrities savivaldybės ligoninėje mirė.

(keliamas į 7 psl.)

Mokytoja Emilia Ramanauskienė ir jos šeimos tragedija

(atkelta iš 4 psl.)

Mokiniai ir šiandien su meile ir pagarba prisimena savo kūrybingą, reikišią, griežtoką, bet labai teisingą mokytoją. Sunkiomis pokario sąlygomis ji gerai paruošdavo mokinius, plėtė jų akitatą, lavino mokydamą šokio, muzikos, sceninio deklamavimo. Net tuometė švietimo vadovybė turėjo pripažinti pedagoginių talentą. 1949 metais TSRS Aukščiausiosios Tarybos įsakui Emilia Ramanauskienė apdovanota medaliu „Už puikų darbą Didžiojo Tėvynės karo 1941–1945 metais“ Paradoksalu, kad vežamai į tremtį mokytojai dukra prisegė šį medalį.

Mano, buvusios mokinės, atmintyje giliai iširėžė to meto Polekėlės mokyklos gyvenimo epizodai. Po 1948-ųjų gegužės 22-osios trėmimų, nespėjė išlaikyti keturių klasių baigimo egzaminų, nemažai E. Ramanauskienės mokiniai atsidūrė Sibiro platybėse. Iš ten skriejo laiskai, kuriuos rusiškai užrašyti buvo išmokiusi apdairi mokytoja. Taip ji praktiškai paruošė savo mokiniaus sunkiam gyvenimo egzaminui.

Po ilgo blaškymosi pas gimines 1949 metų rudenį grįžau į Polekėlės mokyklą. Nudžiugau pamačiusi seniai pažįstamą mokytoją Ramanauskienę. Nors antroku tuo metu ji nemokė, bet visas mokyklos gyvenimas – skaitymai, šokiai, vaidinimai – vyko su ja. Dažnai tekdavo koncertuoti „balsavimų“ ar sovietinės agitacijos už kolūkius susirinkimų metu. Vietoj senųjų dainų ir Maironio, V. Kudirkos, Vytės Nemunėlio ir kitų tuo metu netoleruojamų poetų eilėraščių, traukdavom privalomas „Lietuva šalis gražioji“, „Mes su Stalinu į saulę“, keiliias rusiškas dainas ir pan.

Tačiau labiausiai išsiminė mokytojos „vadavimo“ epizodas.

Tą šaltą 1950-ųjų žiemos rytą, per pusynus atbridię į mokyklą, savo mokytojos neradome. Sargas Jonelis ašarodamas pasakė, kad mokytoja suimta ir išvežta į Radviliškį. Ką daryti? Vyresnieji berniukai nusprendė eiti vaduoti mokytojos. Neatsilikom ir mes, trečiokės mergaitės. Vos rogėmis pravažinėtu keliu nutišo ilga vaikų vora. Kad būtų drąsiau, net dainuoti bandėme. Be iprastų dainų „Ant kalno mūrai“, Žygiuoja kareivis per smėlį“, paradoksliai skambėjo ir „Lietuva šalis gražioji, / Kalvos, gojai ir laukai / Sužaliavo, sužydėjo / Visas kraštas raudonai“...

Nežinia, kaip mes būtume pasiekę Radviliškį (iki jo buvo apie 12 km) ir kaip vadavę mokytoją. Tik pačę kelis kilometrus Spičių link, pamatėme atvažiuojančias roges, o jose – mokytoją. Iššokusi iš rogių, ji mus barė ir glostė, juokėsi ir verkė. Mažiasias susodinus i roges, mokytoja su būriu vaikų grįžo į mokyklą. Taikart visi buvom laimingi.

Tik neilgai džiaugėmės mylima mokytoja. 1951 metais prieš mokslo metų pradžią Emilia Ramanauskienė buvo atleista iš mokytojos pareigų. Rugpjūčio 20 dieną kartu su dukterimi Birute buvo ištremtos į Irkutsko srities Zalavinsko rajono Samkuto gyvenvietę.

Birutė pasakoja, kaip ji, septyniolikmetė, su motina atsidūrė Sibiro platybėse. Jai teko kolūkio apskaitininkės darbas. Pirmus metus mokytoja ganė avis. Kartą buvo paklydusi priekalnėse, nakvojo ir šildėsi tarp avijų. Vėliau dirbo veršelių ferme, pieninėje. Inteligentiškų ir nepraktiškų moterų gyvenimas palengvėjo, kai į Sibirą savanoriškai atvažiavo ištikimoji Stasė Bačiulytė. Po penkerių metų tremtinės pagaliau buvo išleistos be teisės gyventi Lietuvoje.

1966 metais rizikuodamos būti su-

imtos, moterys grįžo į gimtinę. Kurį laiką slapta gyveno mano tėvų seklyčioje Pušinavos kaime, vėliau glaudėsi Stasės Bačiulytės namelyje Spičiuose. Birutė įsidarbino Tyrulių durpyno kontoroje. Čia ji sutiko savo būsimą vyra Pranciškų Aštrauską. Jauna šeima leidosi ieškoti savo vietas po saule. Kurį laiką dirbo Vilniaus r. statomame Margių briketų fabrike, vėliau – įvairose istaigose Kaune. Energingsas ir gabus Pranciškus Aštrauskas, baigęs tuometį Kauno politechnikos institutą, dirbo Žemės ūkio akademijoje, yra užpatentavęs apie 20 išradimų. Augo dvi dukters – Audronė ir Rasa bei sūnus Tautrimas. Juos auginti padėjo į Kauną persikelusi mokytoja. Įdomu, kad daugybę metų išdirbusi Nepriklausomos Lietuvos, sovietmečio mokyklose ir Sibire, ji negavo jokių pensijos ar pa-

ramos, nes „turėjo buožinį ūkį“. Visas likusias jėgas ir pedagoginių talentų mokytoja paskyrė anūkų auklėjimui. Emilia Ramanauskienė mirė 1977 metais, palaidota Kaune.

Su Birute ir jos vyru Pranu sudedame skaudžią Ramanauskų šeimos praeiti liudijančius dokumentus, užverčiaime nuotraukų albumą. Tik nedrįstu užmarštin nugramzdinti šviesaus mokytojos atminimo. Jis dar gyvas likusių jos mokinų ir ją pažinojusių žmonių širdyse. Todėl ir užrašiau savo prisiminimus apie mokytoją Emilią Ramanauskienę, jos vyra, laisvės kovotoja Vincentą, jaunajį partizaną sūnų Stasį ir visos jų šeimos skaudų likimą pokario audrose, nes tai ir visos Lietuvos istorijos dalis.

Virginija GALINAUSKAITĖ-MAČIULIENĖ

Pirma iš dešinės – Stasė Bačiulytė, antra – mokytoja Emilia Ramanauskienė, trečioji iš dešinės (stovi) Birutė Ramanauskaitė, 1954 metai

2019 m. balandžio 26 d.

Tremtinys

Nr. 16 (1326)

7

Jie atliko pilėnų žygdarbi

Nuo 1988 metų vis labiau ryškėjo bolševikų imperijos pabaiga. Buvę politiniai kaliniai, tremtiniai ir laisvės kovų dalyviai pirmieji išsijungė į patriotinių judėjimą. Išskirė tremtinį klubas, pradėtas leisti laikraštis. Realizuoti anksčiau subrandinti planai. Iš amžino išalo žemės Sibiro ir Šiaurės regionų ekspedicijos ir pavieniai asmenys į tévynę vežė artimųjų palaikus. Tesėjo tai, ką buvo žadėjė miršiantiems.

Mūsų šeima parvežė motinos ir tévo palaikus. Pribendo laikas perlaidoti ir dviejų brolių bei jų bendražygį partizanų palaikus. Paieškas, kur jie pakasti, pradėjome 1989 metais. Apklausėme daugybę liudytojų. Kai kurie, neatsikratė praeities baimės, nedrijo pasakoti, bet dauguma kalbėjo tai, ką jie kartu su partizanais pa-

tyrė. Gudžiu ūkininkas Bronius Krisiulevičius pasakojo, kaip 1947 metais jo vienkiemyje Jono Jakubavičiaus-Rugio būrio partizanai iškasė bunkerį ir kaip tragiškai tame žuvo.

Čekistų raporte, aptiktame KGB archyve, rašoma: „1949 metų kovo 14 dieną NKVD agentas „Patriotas“ pranešė, kad Geidukonių kaime Petro Jaruševičiaus vienkiemyje lankosi partizanai“.

Ta pačią dieną Daugų NKVD pasiuntė leitenanto Bieliausko vadovaujamą stribų ir čekistų grupę. Netikėtai užpulti partizanai didvyriškai gynesi. Mūšio metu buvo nukautas Vaganų grupės partizanas Juozas Kašeta-Tumas. Sužeistą i ranką paėmė gyvą septyniolikmetį partizaną Petrą Leikauską-Savonariją, kuris, neištvertęs kankinimų, kitą dieną parodė B. Krisiule-

vičiaus vienkiemyje partizanų slėptuvę. Slėptuvė buvo jo tėvas P. Leikauskas-Kalavijas, vadas A. Gecevičius-Klonė, mano brolis Leonas Kazilionis-Karžys, A. Daugirdas-Gailius, J. Daugirdas-Kovas ir P. Jaruševičius-Dainius. Partizanai, apsupti NKVD kariuomenės, ne pasidavė, pakartojo pilėnų žygdarbi. Išgirdę pistoletų šūvius, čekistai išakė šeimininkui atidaryti bunkerio angą ir leistis į slėptuvę. Operacijos vadeiva Bieliauskas rankose laikė granatų ryšulį, kurį ruošėsi įmesti Krisiulevičiui nusileidus į bunkerį. Tam paprieštaravo čekistų viršininkas vyr. leitenantas P. Buirinskas, motyuodamas, kad pilietis reikalingas tardymams.

Sprogus granatomams, bunkerio dalis išlėkė į orą, tačiau partizanų kūnai nenukentėjo.

(keliamas i 8 psl.)

Patriotas Jonas Perlys

(atkelta iš 6 psl.)

Vienas iš nukautuju komunistų buvo Tamulevičius Tomas, kilesi I Varėnos, komunistų valdymo laikais buvę Alytaus apskrities kompartijos sekretoriumi, antrasis – nepažystamas.“

Panašiai įvykis nušviečiamas ir Lietuvos žandarmerijos vado įsakyme:

„Nekrologai: 1942 metų balandžio 11 dieną, likviduojant bolševikų teroristų grupę Meškučių kaime, buvo nukautas Alytaus policijos nuovados, Vilniaus apygardos policininkas Adomas Jovaiša. Komunistai, kurie buvo gerai ginkluoti ir bu-

vopasislėpę viename kluone, galėjo būti likviduoti tik kluoną padegus ir po atkaklaussusišaudymo. Toje pačioje akcijoje prieš teroristus Meškučiuose buvo sunkiai sužeistas į vidurius Aloves policijos punkto, Vilniaus apygardos policininkas Jonas Perlys. 1942 metų balandžio 12 dieną jis nuo žaizdos mirė Alytaus ligoninėje. J. Perlys buvo gavęs įsakymą padegti komunistų užimtą trobesį.“

Jonas Perlys ir Adomas Jovaiša buvo pirmieji policininkai, žuvę nuo raudonųjų (sovietinių) partizanų kulkų Alytaus apskrities. Nors Jonas

Perlys nuo sunkaus sužeidimo mirė ligoninėje, bet galima teigti, jog jis žuvo vykdydamas savo tarnybines pareigas. Palaidotas Metelių kaimo kapinėse. 2008 metų birželio 11 dieną LGGRTC Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija suteikė Jonui Perliui teisinį kario savanorio statusą (po mirties). 2008 metų lapkričio 17 dieną Krašto apsaugos ministras už nuopelnus kuriant ir stiprinant Lietuvos krašto apsaugą Joną Perlį apdovanojo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (po mirties).

Gintaras LUČINSKAS

Skelbimai

Balandžio 27 d. (šeštadienį) 13 val. Vilniaus karininkų ramovėje minėsime Vilniaus politinių kalinių ir tremtinų bendrijos ir Vilniaus politinių kalinių ir tremtinų choro „Laisvė“ trisdešimtmetį. Prašome aktyviai dalyvauti. Pasiteiravimui tel. 8 687 22143.

Balandžio 27 d. (šeštadienį) 10 val. naujos LPKTS Radviliškio filialo būstinės salėje (Gedimino g. 9, Greitosios medicinos pagalbos patalpose) įvyks LPKTS Radviliškio filialo ataskaitinis susirinkimas. Galėsite sumokėti nario mokesčių. Koncertuos buvusių tremtinų choras „Versmė“.

Budintieji atvykusiuosius pasitiks prie centrinės ligoninės įėjimo.

Balandžio 30 d. (antradienį) 11 val. LPKTS Kauno filialas Petrašiūnų kapinėse „Tautos kančių“ memoriale organizuoja talką. Kviečiame visus ateiti padirbėti. Turėkite kibirėli, valymo priemonių, šepetę.

Gegužės 3 d. (penktadienį) 10 val. LPKTS Šiaulių filialas Šiaulių Ginkūnų kapinių tremtiniių sektorius organizuoja pavasarinių kapinių tvarkymą. Bus atvežta juodžemio. Laukiame visų galinių padėti šiuose darbuose. Turėkite darbines pirštines ir kibirėlius (ar maišelius) nešioti žemėms.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos Kauno filialas, vienijantis apie 2000 tremtinius, yra visuomeninė, ne pelno siekianti organizacija. Būtume dėkingi, jeigu kas padovanotų, kad ir naudotą, bet tinkamą darbui kompiuterių. Skambinkite tel. (8 37) 321 197 arba atvykite į mūsų buveinę Kaune, Laisvės al. 39, 3 kabinetas.

Tremtinys
www.lpkts.lt

ISSN 2029-509X

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajunga
Įmonės kodas 300032645
Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204

Redaktorė Jolita Navickienė
Kalbos redaktorė Audronė Kaminskiene
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1560 egz. Kaina 0,66 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Ilsėkites ramybėje

Jonas Jagėla
1948–2019

Balandžio 17-ąjį sunkios ligos įveiktais iškeiliavo Amžinybėn skulptorius, ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiaus kavalierius, ilgametis Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojas Jonas Jagėla.

Jonas Jagėla gimė 1945 m. birželio 29 d. Čiuvuose, Kupiškio r. 1961–1966 m. Telšių taikomosios dailės technikume mokėsi dailiojo metalo specialybės. 1966–1975 m. studijavo Vilniaus dailės instituto Skulptūros fakultete, kurį baigės dalyvavavo parodose. Nuo 1994 m. dirbo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre.

Jonas Jagėla sukūrė kelias dešimtis portretų ir antkapinių paminklų žymiems Lietuvos kultūros ir mokslo veikėjams. Jo sukurtas paminklai, memorialiniai lentomis ir kitaip paminkliniais ženklais jamžinta daugelis Lietuvos laisvės kovos sajūdžio dalyvių, sovietinio ir nacių režimo aukų visoje Lietuvoje. Jo sukurtas paminklas generolui Jonui Žemaičiui-Vytautui Palangoje (2004), memorialas 1949 m. vasario 16-osios LLKS Tarybos deklaracijai ir šios deklaracijos signatarams Minaičiuose, Radviliškio r. (2010), paminkliniai ženklai sušaudytiems, mirusiemis tremtyje, kalinimo vietose Lietuvos Respublikos 1918–1940 m. vyriausybių nariams Kaune (2018), represuotiemis ir nužudytiems vysku-pams, kunigams ir vienuoliams Telšių katedroje (2016), Palaimintajam Teofiliui Matulionui Sankt Peterburge (2017), žuvusiems lietuviams Kazachijos lageriuose Spaske (2004) ir Balchaše (2004), sušaudytiems Karelijoje Sandarmoche (2008), 1941 m. masinių žudynių vietoje Titnago g., Vilniuje (2011), žuvusiems nacių Mauthauseno, koncentracijos stovykloje Austrijoje (2015) ir daugelis kitų rezistenciją jamžinančių darbų.

Su liūdesiu ir didžia pagarba atsišveikiname su kūrėju, ištikimu tautos atminties puoselėtoju. Iš jo darbų, spinduliuojančių tévynės meilei ir pasididžiavimu laisvės kovotojais, mes semsimės stiprybės.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojai

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius dėl skulptoriaus bei ilgamečio Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro specialisto Jono Jagėlos mirties.

J. Jagėlai esame dėkingi už viso gyvenimo darbą, puose-lėjant Lietuvos istoriją ir Laisvės kovą, partizanų bei žuvusių genocido metais atminimo jamžinimą.

TS-LKD pirmininkas Gabrielius Landsbergis
TS-LKD pirmininko pavaduotoja, PKTF
pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė

Mirus skulptoriui, tremties ir rezistencijos istorinio atminimo jamžintojui, ilgamečiui Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro specialistui Jonui Jagėlai, nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS valdyba

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 28

dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“

skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400,

internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,65, 3 mėn. – 7,96 euro.

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O S
R É M I M O
F O N D A S

Virš gimtinės nutilo vieversiai

Tai naujausia rašytojo Jono Laurinavičiaus knyga, skirta jo mylimai Dzūkijai, mielam rašytojo širdžiai gimtajam Pajautų kaimui, kuriame prabėgo vairystė, ir jo jaunystės gražiausiam miestui Onuškiui, kur bendo ir pražydo jaunystė ir iš kur nusingavo jo kelelis į didžių gyvenimo kelią. Dalis knygos tekssto skirta pačiam Onuškio miesteliui, jo istorijai, jo mokymosi Onuškio vidurinėje mokykloje romantiškos jaunystės metams. Aprašomi kaimai, Onuškio palydovai – Babiškės, Dembina, Genionys, Jukniškės, Packiškės, Pajautos, Pasamoris, Pikčiūniškės, Promieziai, Ramanava, Rieznycia, Tolkiškės, Vaickūniškės, Alešiškių dvaras, Grioviniai – jų istorijos, pateikiami to krašto buities aprašymai pokaryje, buvusios jo gimtinės Pajautų kaimme kaimynai, kolūkinio kaimo skauduliai. Tie prisiminimai, neabejoju, bus brangūs ir įdomūs aprašomų kaimų išeiviams į miestus ir jų palikuonims, nes kas žmogui gali būti brangiau, negu jo tėviškė ar gimtinė.

Su rašytoju Jonu Laurinavičiumi esame pažastami jau daug metų. Turiu keliais dešimtis jo parašytų ir dovanotų knygų. Nemažai esu parašiusi ir jų pristatymu skaitytojams. Tačiau iki šiol jo knygose nebuvau radusi žinių apie Onuškio apylinkėse veikusių Lietuvos partizanų būrius ir jų kovas. Nors esu parašiusi knygą apie Dzūkijos partizanus ir per jas atskleidusi Lietuvos partizanų apygarę, rinktinį ir būrių kovas ir kovotojų likimus, visada stengiuosi atsiradus naujiems faktams išliudijimam savyknygose pateiktas žinias papildyti ir patikslinti. Juolab kai apie partizanų vadą Vaclovą Voverį-Žaibą jau yra sukurtas ir pastatytas valandos 15 minučių trukmės dokumentinis filmas „Žaibas–Dzūkijos legend“ (scenarijus autorius Jonas Cimbolaitis, režisierius–statytojas Andrius Cimbolaitis) ir ore tvyro Andriaus svajonė kada nors pastatyti vaidybinių filmą apie Vaclovą Voverį-Žaibą.

Kai rašiau tą knygą, dar daug kas buvo nežinoma, paslėpta nuo žmonių akių, dar būta nemažai ir baimės visuomenėje atvirai kalbėti apie pokarj ir jo didvyriškas partizanų kovas. Dabar

jau – lėtai, pamažu ta baimė lyg ir sklidosi. Tačiau atsiranda kitas pavojus – piktavaliai rašeivos, pardavinėjantys Lietuvą už savo karjerą ir ją bjauriai šmeižiantys, ir žioplės profesorės, kurios leidžiasi niekšū įtraukiamosijų šlykčias išdavikiškas aferas, joms nepažįstamas irnesuprantamas, rekomenduoja už Lietuvos išvalstybės išdusumokėtiniekšams 30 tūkstančių eurų, kurie dabartinės valdžios ir sumokami, taip skriaudžiant skurstančias Lietuvos daugiavakeseimas ir dirbančius žmones, gaunancius minimalius atlyginimus. Kai Lietuvoje vyksta tokios valpurgijų nakty, iš kur ta Lietuva gali būti turtinga?

Jono Laurinavičiaus knygoje „Virš gimtinės nutilo vieversiai“ pateikta nemažai duomenų, kurie iki šiol buvo nežinomi arba nors ir buvo žinomi, tai tik fragmentiškai. Jie bus įdomūs istorikams ir eiliniams doriems Lietuvos žmonėms, neabejingiemis Lietuvos partikario istorijai. Knygoje rašoma: „1944-09-11 Onuškio apylinkėse veikė apie 40 partizanų būrys, kuriam vadovavo J. Matukevičius-Vilkas ir jo pavaduotojas A. Kaukuolis-Pavaras. Buvo ir keli mažesni būriai: E. Siniusko-Liūto, Juozo Dambrausko-Siaubo ir kt.; 1944-10-15 – Dusmenyse Siaubo partizanai nukovė 8 tarybinius aktyvistus; 1944-11-11-12 dienomis J. Matukevičius-Vilko būrys puolė Onuškio NKVD būstinę. Jiems nepavyko. Žuvovo du partizanai: 1944 metų gruodį J. Matukevičius-Vilkas, Jonas Kazlauskas-Šermukšnis ir Edvardas Siniauskas-Liūtas bandė suimti kaimo seniūniją Žilionį. Jis sugebėjo pabėgti. NKVD suėmė sodybos šeimininkus Kazimierą Pūrą su žmona. Jie Lukiskių kalėjime NKVD buvo nužudyti. 1945-01-10 buvo suimtas ir atvežtas į Trakų areštinę Onuškio klebonas Nikodemas Švogžlys-Milžinas. Po kurio laiko jis buvo paleistas. Mano pažystamų rate skrido gandas, kad jis buvo NKVD užverbuotas. Tačiau istorija tyli, ar jis tapo išdaviku. Visko pokaryje būta. 1945-03-11 Onuškyje jungtiniam partizanų būrių mūšyje su Onuškio stribais buvo nukauti aštuoni stribai ir trys sovietiniai aktyvistai; 1945-06-23

Onuškyje buvo NKVD suimtas Adolfas Cibulskas, Vargakiemyje Juozas Jarmalavičius, gimės 1906 metais. Neatlaikės įtampos kalnys pasikorė. Pa laidotas Puodžių kapinaitėse.

Įdomiausia, kad jo sūnus, taip pat Juozas Jarmalavičius, tapo aršiausiu Lietuvos Nepriklausomybės prieš, komunistų partijos „ant platformos“ vado Burokevičiaus bendražygį, darbar gyvenančiu Maskvoje. 1945-08-15 Onuškyje buvo suimtas Petras Arbačiauskas, gimės 1906 metais. Patikėję NKVD saldžiai veidmainyste, kad atėjusiems legalizuotis partizanams bus garantuota laisvė, nuėję legalizuotis partizanai: būrio vadas M. Vičkačka-Vasara, J. Vičkačka-Brauktas, V. Alaburda-Dzūkas, S. Biekša-Perkūnas, J. Gaina-Gruodis, dar penki partizanai. Dalis jų buvo NKVD sušaudyti. 1945-11-01 Onuškyje buvo suimtas miškininkas Jonas Bartkevičius. Jo likimas nežinomas. 1947 metais Jono Kazlausko būrio partizanams pavyko „sumedžioti“ ir sunaikinti itin piktybišką milicininką Leonardą Žilionį. 1948-10-17 Grendavės miške Vaclovo Voverio-Žaibo Geležinio Vilko būrio partizanams pavyko nukauti beveik visą Onuškio NKVD įgulą – 19 enkavedistų, vadovaujamų ltn. Juozo Pacevičiaus, Mikalajūno ir Sergejevo. 1987 metais vienės žuvusiems enkavedistams buvo pastatytas paminklinis akmuo su iškaltomis žuvusių pavardėmis, dabar tas paminklas išvežtas į Grūto parką. 1949-12-25 Pajautų kaime, pas rašytojo Jono Laurinavičiaus kaimyną Baranauską įrengtoje slėptuvėje buvo apsupti ir nukauti keturi partizanai: būrio vadas Juozas Dobrovolskas-Siaubas, skyriaus vadas S. Arbačiauskas-Tigras, J. Andrijauskas-Milžinas ir Kvedaras. Suimta šeimininkų duktė Genovaitė Baranauskaitė, gimusi 1929 metais, MGB įvardyta, kaip partizanų ryšininkė. Operaciją vykdė Trakų MGB skyrius. Slėptuvę išdavė MGB užverbuotas Milžino giminaitis – agentas „Aleksandras“.

Pasak rašytojo Jono Laurinavičiaus, Onuškis – „tai miestelis, kuris onuškiečiams yra gimtųjų namų langai. Laukian-

čių motinų žvilgsniai, visą gyvenimą lydintis širdies virpulus. Tai – vaikystės prisiminimų takai, mokyklos varpelį skambėjimas, tai dvasios atgaiva metų išvargintam žmogui. Tai keturi keliai, kuriais gali išeiti į visus pasaulio kraštus, bet yra vienas kelias, kuriuo gali sugržti – meilė savo namų slenkščiui, šviežia duona kvepiančiam stalui,... Su tokiu jausmu, palikdami savo gimtuoju namus Onuškyje ir jo apylinkėse į miškus išėjo 700 jaunų ir pagyvenusiu vyrų ginti savo ir savo tėvynės laisvės nuo nuožaus okupanto 1944 vasarą ir rudeni. Daugelis jų nebeigrįžo... Jų kraują dar mena Onuškio bažnyčios akmenys, kur jie buvo gulomi kruvinai... ir nugalėti fiziškai, bet nepalūžę dvasia... Ta žuvusiųjų ir pažemintųjų dvasia ir kvietė į kovą kitus.

Dainavos partizanų apygarda išaugo iki keturių tūkstančių kovotojų. Beveik du tūkstančiai jų žuvo. Jie liko amžinai jauni, gražūs savo dvasia ir idealizmu lietuviai, pakilę virš savo biologinės buities į sąmoningų idealų būti ir Amžinybę. Onuškio senosiose kapinaitėse guli jų palaikai ir 56 jų pastatyta paminklas, kuriame iškaltos žuvusiųjų partizanų pavardės. Poetas Albertas Belevičius savo poemoje „Atminties gyvybė“ žuvusiesiems Onuškio ir jų apylinkių partizanams palinkėjo: „Miegokite, broleliai, / Anksti užmigdyti, / Pelynu papuošti, / Šiurkščia smėlio žole padabinti, / Miegokite, kaip gyvenote – nenulenkę galvą, / Jūsų veiduose žemėtuos / Lietuvos vasara žydi...“

O Pajautų kaime „nebeliko nė vieno gyventojo – tik jų vėlės sklando virš nedirbamų ir žolynais sužėlusiu laukų, virš vienių liepų ir topolių, sulaukėjusių obelų senose sodybvietėse... Okur tie vieversiai, pakilę tarp dangaus ir žemės, kurie čirendavo, kad net sustodavaijų paklausyti?... Kartais jie susiliedavo saulės spinduliuose ir negalėdavai jų ižvelgti, tačiau giesmelės ir tada liete liejosi ir pajautiečių širdis. Jų mums reikėjo – ir jų buvo... Tačiau ilgainiui ir juos ištiko tokia pati dalia, kaip ir žmonių – jie nutilo. Virš tuščio kaimo vieversiai negieda – kaip ir dainininkai tuščiai salei.

Prof. Ona VOVERIENĖ

Jie atliko pilėnų žygdarbi

(atkelta iš 7 psl.)
sodyboje. Šioje vietoje 1949 metų kovo 16 dieną Rugio būrio partizanai nepasidavė priešui, nesulaužė priesaikos, savo noru sudegė Tėvynės meilės ugnyje. Jie nugalėjo mirti.

Todėl mes, pasitarę su žuvusiųjų arčiausiais, nutarėme partizanų žūties vietoje pastatyti paminklą. I pagalbą, kaip ir visais kitaip atvejais, mums atėjo AB „Troblesiai“ direktorius V. Kuklys. Pagal mūsų projektą iš betono buvo išlieti šeši vienodo dydžio kryžiai, kuriuose įmontuotos granito plokštės su partizanų vardais. Septinto aukštessnio ornamentais papuošto kryžiaus pagrindėje granito plokštėje įrašėme: „Šioje vietoje Broniaus Krisiulevičiaus sodyboje 1949 metų kovo 16 dieną garbingai žuvo už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę šeši partizanai“.

Paminklą pastatėme 1999 metų pavasarį po 50-ies metų po partizanų žū-

ties. Kryžiuose įrašyti jų garbingi vardai: Petras Leikauskas-Kalavijas, 1910-1949, vadas Adolfas Gecevičius-Klonė, 1924-1949, Leonas Kazulionis-Karžygys, 1924-1949, Adomas Daugirdas-Gailius, 1922-1949, Jonas Daugirdas-Kovas, 1919-1949, ir Placidus Jaruševičius-Dainius, 1927-1949. Paminklo statyboje dalyvavo broliai Bronius ir Stasys Gecevičiai, Vytautas Kazulionis, Jonas Paleckas, Jonas Beržanskas, Vladas Milius, Bronius Savickas ir Vytautas Melešius, kuris atliko sienelės apdailos darbus.

1999 metų birželio 17 dieną įvyko paminklo atidengimo šventė, į kuriai atvyko ižymūs žmonės iš Vilniaus, Kauно, Panevėžio ir aplinkinių rajonų. Iškilmės prasidėjo šv. Mišios Senosios Varėnos bažnyčioje. Paminklą atidengė Dainavos apygardos partizanai, pašventinė Senosios Varėnos parapijos klebo-

nas Pranciškus Čivilis. Žuvusius partizanus garbės saliuto šūviais pagerbė Varėnos bataliono krašto apsaugos savanoriai. Istorikas Seimo narys Algis Kašėta susirinkus papasakojo apie Rugio būrio partizanų kovinę veiklą. Pietų Lietuvos partizanų vadai dimisijos pulkininkasleitenantas Juozas Petraška, aktyvus pasipriešinimo kovų dalyvis, priminė, kaip sunkiai buvo kovo jama dėl laisvės, kurią būtina tausoti ir esant reikalui apginti.

Iškilmių pabaigoje partizanų žygių dainas atliko Varėnos politinių kalinių ir tremtinii ansamblis. Iki vėlumos netilo dainos ir šventės dalyvių šnekos, nes tokiuose renginiuose susitinka partizanų globėjai ryšininkai, laisvės kovų dalyviai, ējė tremties ir gulagų siaubo keliais.

Vytauto KAZIULIONIO prisiminimus užraše Varėnos „Ažuolo“ gimnazijos moksleivė Agita BERŽANSKAITĖ